

Regeringen har i en lagrådsremiss med anledning av pågående smittspridning av coronaviruset (covid-19) föreslagit att den ska ges utökade befogenheter att tillfälligt meddela förbud och föreskrifter inom ramen för smittskyddslagen (2004:168). Enligt förslaget ska regeringen, inom grundlagens ramar, ges tillfällig rätt att meddela särskilda föreskrifter om förhållandet mellan enskilda och det allmänna som gäller skyldigheter för enskilda eller i övrigt avser ingrepp i enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden. Enligt förslaget ska regeringen också få meddela särskilda föreskrifter om inbördes handel eller omfördelning av läkemedel och annan medicinsk utrustning när det gäller regioners sjukhus och andra vårdinrättningar. Angivna åtgärder får dock enbart syfta till att upprätthålla ett effektivt smittskydd som behövs för att hantera spridning av coronaviruset. Undantagslagstiftningen är avsedd att gälla tillfälligt under högst tre månader och sådana föreskrifter som i enlighet med förslaget har beslutats av regeringen ska snarast underställas riksdagen för prövning i efterhand.

Förslaget avser en jämfört med befintliga smittskyddsbestämmelser utökade befogenheter för regeringen med utrymme att på lägre normgivningsnivå än genom *lag* (dvs. riksdagsbeslut) meddela ingripande föreskrifter mot enskilda.

Som huvudregel ska enligt 8 kap. 2 § första stycket 2 regeringsformen föreskrifter i förhållandet mellan enskilda och det allmänna som avser skyldigheter för enskilda eller ingrepp i enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden meddelas med stöd av lag. Även föreskrifter som avser förhållandena i kommuner och regioner och deras åligganden ska enligt samma stycke punkten 3 meddelas med stöd av lag. Enligt samma kapitel 3 § första stycket får riksdagen dock, med vissa begränsningar, bemyndiga regeringen att meddela sådana föreskrifter som avses i 2 § första stycket 2 och 3.

Regeringsformens bestämmelser ger därmed uttryck för en huvudregel om att alla åtgärder av ingripande natur som riktar sig till enskilda eller berör kommunernas och regionernas arbete ska beslutas av riksdagen i lag. Enligt Stiftelsen Den Nya Välfärdens mening måste varje avsteg från denna huvudregel noggrant övervägas och beredas inom ramen för den ordinarie lagstiftningsprocess som gäller för beslut av nu aktuellt slag. Att på sätt som regeringen nu föreslagit kringgå detta lagstiftningsarbete är direkt olämpligt och för tankarna till sådana auktorära stater som annars brukar kritiseras från svenskt håll.

De föreslagna befogenheterna kan närmast beskrivas som ett undantagstillstånd och riskerar medföra en konstitutionell praxis som på sikt urholkar balansen mellan den verkställande och beslutande makten i Sverige. Oavsett pågående viruspandemi är detta inte motiverat. Regeringen kan istället utnyttja den genväg till påskyndat lagstiftning som den använder redan nu, till att låta riksdagen ta ställning till varje behov av sådana ingripande föreskrifter som riktar sig till enskilda - inte i efterhand såsom föreslagits av regeringen. Den föreslagna ordningen, med riksdagsprövning i efterhand, är även problematisk i fråga om lagligheten av åtgärder och beslut som riksdagen kanske senare upphäver efter att de redan har hunnit verkställas.

Även om förslaget avser en tillfällig lösning under en begränsad tid finns det inget som säger att den föreslagna normgivningen senare inte kommer att utökas och förlängas. Det finns exempel på likande lagstiftning som både förlängts och till och med permanentats. Enligt Stiftelsen Den Nya Välfärdens bör därför att riksdagen avslå densamma och värna sina konstitutionella befogenheter som lagstiftare.